

“In een school
zonder verhalen
is onderwijs dode
letter geworden.”

Dirk Terryn

Oprichter-bestuurder van het Lezerscollectief

Lees je mee?

Voorlezen is genieten. Genieten van het contact, de geborgenheid, de traagheid, de verbeelding, de aandacht.

Samen Lezen is nog meer genieten. De betrokkenheid vergroot, de aandacht verscherpt, de verbeelding wordt geprikkeld door het verhaal en door de ander(en).

Alleen lezen mag natuurlijk ook. Genieten van de bijzondere selectie verhalen en gedichten die deze bundel rijk is.

Lees je meer?

Uiteraard. Als je *mee-leest* of met ons samen leest, zal je ook *meer* willen lezen.

Net als alle lezers die jullie voor waren en ons zeiden:

‘Wat een sterk verhaal.’

‘Wat een bijzonder gedicht’

*Caroline, Dirk, Ellen, Ingrid, Marina en Silvie
voor het Lezerscollectief*

**DIRK TERRY N IS STICHTER
VAN HET LEZERSCOLLECTIEF,
HIJ VERTELT:**

BELANGRIJK is een ruimte – dat mag een klaslokaal zijn – die je huiselijk kan inrichten. Je creëert een sfeer van geborgenheid, dat kan simpelweg met een kopje thee, een plakje cake, een ta-fellakentje ... Erg belangrijk is dat het informele behouden blijft: er moet niets, er mag van alles vanuit de teksten die we samen lezen. In een school betekent dit: een externe leesbegeleider wordt door een leraar ondersteund. En een leerkracht die zélf begeleidt, is even geen juf of meester maar een gids die de leesbeleving van de deelnemers centraal stelt.

SAMEN LEZEN is anders dan alleen lezen. Alleen lezen is een complexe activiteit die een hoge geletterdheid vraagt. Een voor-lezer kan meer mensen meenemen in het verhaal, het verhaal wordt toegankelijker. Hardop lezen gaat ongeveer zes keer tra-ger dan stillezen. Als je ziet wat een rush het schoolleven soms is, kan zo'n vertraging een verademing zijn.

HARDOP LEZEN, het verklanken, zorgt ook voor een verbin-ding met de ander. Wat zich anders in ons hoofd afspeelt, zetten we nu in de ruimte.

HET SOCIALE ASPECT is ook belangrijk: we delen de bele-ving van het lezen met elkaar. We zien de verschillen bij elkaar en ook daar leren we van.

EEN LEESBEGELEIDER moet een hart hebben voor litera-tuur, maar moet vooral heel goed kunnen luisteren. Hij formu-leert uitnodigende open vragen. Heel belangrijk is ook leren loslaten. Dat betekent als leesbegeleider ingaan tegen je aange-leerde reflex om doelgericht te zijn. Laat de sterke teksten maar zoveel mogelijk voor zich spreken in de groep.

HET LEZERSCOLLECTIEF droomt ervan om deze metho-diek verder te introduceren in de lerarenopleiding en ook van bi-bliotheekmedewerkers of vrijwilligers aan scholen te verbinden. Die leiden we vakkundig op en ondersteunen we gaandeweg.

HET LEZERCOLLECTIEF droomt ervan om steeds meer le-zers steeds vaker samen te laten lezen, samen van verhalen te laten genieten, samen de rijkdom van literatuur te laten verken-nen en te delen.

Twee verhalen⁰¹

Het is donderdagmiddag 12 januari in een klaslokaal van de Heilige Familie Basisschool in Berchem. Zorgjuf Marina Waterschoot maakt alles klaar om een groepje van zes uit het vijfde leerjaar – toevallig enkel jongens van allerlei pluimage – te ontvangen. Een rood tafelkleed, thee en koekjes maken meteen de huiselijke sfeer. Juf Marina zet voor de middagpauze even haar didactische ‘zorgjuf-bril’ af. Ze zit nu in haar rol van leesbegeleider. De leerlingen komen voor hun (lees)plezier. Dit uurtje verhalen geluk, dosis tweemaal per week, is *Samen Lezen*: een concept van het Lezerscollectief dat even goed blijkt te werken bij kinderen als volwassenen.

We zijn plots niet meer in een schoolse setting, het is hier niet voor punten of ‘van moeten’. De leerlingen komen vanmiddag de klasruimte binnen in de wondere wereld van verhalen. Met humor, verdriet, boosheid of verbazing, open en vrijblijvende vragen, is er plaats voor ieders hoogstpersoonlijke interpretatie en beleving, zonder oordeel of opdringen van één waarheid. Het samen luisteren doet je die grote verhalen trager en intenser beleven in een huiselijke context: dat is *Samen Lezen* in een notendop.

Het is kwart over twaalf. Eén voor één zwaaien de leerlingen de klas binnen. Eerst komen de brooddozen en theemokken op

⁰¹ *Het eerste verhaal is een fragment uit het artikel van Helena Desiron in BASIS 18 februari 2017, het tweede is opgetekend door Agnes Mus voor Boekenjuf/meester magazine 2015.*

tafel. Er is tijd voor de verhalen uit de kerstvakantie en tienjarigen humor, maar niet te veel want de boterhammen moeten dringend op. ‘Nog vijf minuten,’ maant juf Marina, ‘om half één stipt begin ik voor te lezen. Het is een lange tekst vandaag.’

Marina vertelde mij dat ze een hoofdstuk zal voorlezen uit ‘De Gebroeders Leeuwenhart’ van Astrid Lindgren, maar de kinderen weten nog niet wat ze vandaag mogen proeven. Juf Marina deelt kopietjes uit, zorgt voor rust en stilte in de groep en begint eraan. Geen poeha, gewoon lekker genieten van de klanken en beelden in je hoofd. Ze leest op een geduldig en rustig tempo, heeft voor haarzelf enkele opvallende woorden of passages aangestreept. Ze stopt op geregelde tijdstippen om te peilen naar de reacties van de samenlezers. Soms zijn die al bij voorbaat duidelijk aanwezig: er wordt gegniffeld, geblazen, op een stoel geschoven, een vinger opgestoken. Soms komt er niet direct een reactie als Marina hen een vraag stelt over hun beleving van de tekst, en valt het gesprek even stil, maar ook dat laat ze gebeuren. Het hoort erbij.

GEDICHT

Van de samenlezers wordt enkel gevraagd dat ze meeluisteren of meevolgen met de tekst, en dat ze met respect luisteren naar elkaar. Eén jongen zegt tijdens de hele sessie bijna niets (zoals wel vaker), maar hij is wel duidelijk op zijn manier aanwezig – en wijst zijn buur een passage in de tekst aan als die ‘t even kwijt is.

Het thema van deze sessie is nochtans niet licht te noemen. Het hoofdpersonage, jongetje Karel (of Kruimel) hoort dat hij binnenkort doodgaat en heeft enkel zijn heldhaftige lievelingsbroer Jonatan Leeuwenhart om zijn verdriet en angsten te delen.

Als samenlezer Jonas in de groep gooit dat zijn broertje 's nachts al eens heel ongerust is en denkt dat hij letterlijk 'doodgaat' van de stress, zien we hoe breed hun associaties reiken door gewoon het luisteren naar een tekst. Ziekte, doodgaan, geheimen hebben, bang zijn ... Allemaal emoties die deze leerlingen op hun manier bezig houden. Marina verwijst ook heel laagdrempelig en 'doodgewoon' naar een vrij recent overlijden van een kind uit hun basisschool, en laat de jongens in de kring die het kind goed kenden, vrijuit vertellen.

Afsluiten doet Marina met een gedicht over hetzelfde thema als de voorgelezen tekst. Het wordt het prachtige 'Altijd overal' van de Nederlandse Bette Westera. De kinderen maken zo kennis met poëzie op een speelse manier, bekijken het onderwerp eens met andere ogen en vinden bijna altijd de link met de andere tekst.

OP VERHAAL KOMEN

De jongens stuiven weer even snel buiten als ze binnengekomen zijn. 'Dag juf!' Er wordt nog snel een boek uitgewisseld. Het is één uur 's middags en ze hebben nog een halfuurtje buitenspeeltijd.

Marina: 'Ik laat hen graag "op verhaal komen". Leesbeleving en leesplezier, daar doe ik het voor. Ik krijg gemengde groepen: sommige kinderen lezen zelf al veel, andere bijna nooit. Zo ont-

dek ik soms een kind dat zich ontpopt tot een geweldige filosoof, terwijl je dat in de klas nooit zou denken. Door een beurtrol over het schooljaar en kleine groepen kan ieder die wil, in de samenleesgroep komen. Kinderen vinden de leesmomenten gezellig en houden van het samen lezen. Soms slaat een tekst niet echt aan, maar dat vinden ze dan niet erg. Soms zeggen ze wel eens: "Hier snap ik niets van!" Maar dan is er meestal iemand die het wel begrijpt en uitleg geeft. Hoewel het geen doel op zich is, vragen de meeste kinderen wel naar het boek waar ik uit voorlas. Ze willen het dan graag snel zelf thuis lezen.'

'Ik doe dit nu anderhalf jaar op school en vind het zelf ook verrijkend. Het is wel een tijdsinvestering, tweemaal per week samenlezen. Ik bereid het lezen thuis nog grondig voor en gebruik mijn vrije lunchpauze voor dit initiatief. Ik doe in de ochtend, als de kinderen toekomen, een voorbewaking zodat ik deze middag vrij heb om samen te lezen.'

'Ik ben vaak aangenaam verrast door hun opmerkingen, hun kijk op dingen. Het is zo fijn om te zien dat de kinderen die al langer komen, zo vertrouwd zijn met *Samen Lezen* en er erg van genieten.'

JUF CAROLINE VERBRUGGEN is bijna vier jaar met pensioen, maar de leesmicrobe zit nog altijd in haar bloed. Caroline leest niet zomaar verhaaltjes voor, ze doet dat volgens de Samen Leesmethode van het Lezerscollectief, een netwerk van leesbegeleiders, dat leesbijeenkomsten organiseert voor mensen die minder vaak met boeken en lezen in contact komen.

‘In een verhaal stip ik de informatie hooguit even aan. Er is veel meer ruimte voor vrije associatie dan tijdens traditionele voorleessessies. En dat maakt het verschil. Jaja, die schooljuf-frouwmodus moest ik wel leren afzetten,’ geeft Caroline toe. ‘Als juf heb je steeds de neiging om je vragen zo te stellen dat ze onmiddellijk antwoorden kunnen vinden, maar het lukt me al langer hoe meer om hén aan het woord te laten en niet direct te reageren en bij te sturen.’

Toen Caroline de opleiding leesbegeleider volgde, werkte ze als zorgleerkracht. Taal was een belangrijk onderdeel van haar taak. Al snel integreerde ze de methode in de klas. ‘Toen ik het de eerste keer in een zesde leerjaar deed, liep het behoorlijk stroef. De kinderen durfden amper iets te zeggen in het begin. Bovendien waren ze verbaasd en vroegen zich af wat ze moesten zeggen. Er was immers nog geen vraag gesteld. Tot het stilaan doorsijpelde dat alles wat ze zeiden juist of goed was. Toen ze dat begrepen hadden, vonden ze lezen opeens ook een pak interessanter. Vanaf dan kreeg ik prachtige opmerkingen en antwoorden en ontstond er een mooie wisselwerking tussen de kinderen onderling.’

Caroline is sterk overtuigd van de meerwaarde van het samen lezen op school: ‘Het biedt de kinderen de kans om zelf na te denken en te *freewheelen* in hun gedachten. Ik kan het niet bewij-

zen, maar ik ben ervan overtuigd dat het de kinderen ook helpt bij begrijpend lezen, meer zelfs, dat ze deze manier van lezen en luisteren ook overnemen in andere lessen. Ze leren hier immers op een andere manier reflecteren over een tekst. Ik merk dat ze daardoor creatiever en inventiever zijn.’

Na verloop van tijd ventileren ze vlot hun mening en hun gevoelens rond een stuk tekst. *Samen Lezen* werkt leesbevorderend, maar deelnemers ontplooiën daarnaast ook hun sociale vaardigheden; ze leren beter naar elkaar luisteren en rekening houden met elkaars mening zonder te (ver)oordelen. Ze leren dat er ook andere meningen, dat er meer mogelijkheden zijn. Ze leren op een andere manier naar de inhoud van een tekst te kijken.

‘Regelmatig kijken ze verrast op van de indrukken van de anderen. Ze leren dat er meer dan één manier van denken is,’ aldus Caroline. Die spontaniteit is niet alleen mooi om te zien, het toont ook aan dat we via het *Samen Lezen* werken aan openheid voor diversiteit.

Niet enkel proza, ook poëzie gaat er bij de kinderen vlot in. Als juf Caroline de bladen uitdeelt met het gedicht ‘Tijdverdrijf’, stijgt er een geestdriftig gejuich op. Niemand associeert hier gedichten met moeilijk of saai. ‘Ja,’ knikt Caroline instemmend. ‘En dan is het nog een gedicht van Jacques Prévert, dat is toch niet niks. Je gelooft bovendien niet wat ze allemaal uit een gedicht halen. En als je de tekst op een ander moment in een ander groepje voorleest, komen er weer helemaal andere dingen uit. Fantastisch, toch?’

REDACTIEPLOEG

INGRID ANTHEUNIS werkt als Brede School-coördinator voor het Onderwijscentrum Gent. Ondertussen is ze al dertig jaar bezieler van taal, kunst en cultuur voor het onderwijs van deze stad. Filosoferen met kinderen, vormingen rond kinderliteratuur en muzisch werken in de klas, kunstprojecten opzetten en begeleiden, inspiratiebundels schrijven, maken daar deel van uit. Ze is leesbegeleider in een basisschool in Gentbrugge bij een groep kinderen van het vijfde en zesde leerjaar. Wekelijks verbazen en charmeren die haar door de rake opmerkingen bij de voorgelezen teksten, maar ook door hun breekbare en persoonlijke gedachten. Ingrid ziet hen met elk verhaal groeien in hun jonge bewustzijn.

ELLEN FRISSAER is vormingswerker bij Vormingplus Limburg. Kwetsbare doelgroepen krijgen er extra aandacht. Samen met enkele vrijwilligers bouwt ze aan een netwerk van samenleesgroepen in Limburg. Ze begeleidde leesgroepen in de gevangenis van Hasselt, bij laaggeschoolden en andere kwetsbare groepen. In haar vrije tijd leest ze voor bij 14-jarigen tijdens de middagpauze op een secundaire school in Sint-Truiden. Grote verschillen tussen lezen bij volwassenen en jongeren ervaart ze niet. 'Het is mooi om te zien hoe we er steeds in slagen mooie gesprekken te voeren die echt over iets gaan. Het is een welkom alternatief tegen de oppervlakkigheid en snelheid van de communicatie vandaag.'

DIRK TERRYN is coördinator van CANON Cultuurcel en initiatiefnemer van het Lezerscollectief. Hij begeleidt een leesgroep verbonden aan een groepspraktijk van huisartsen in Deurne. Naast publicaties over lezen en creatief schrijven, maakte hij in 2007 en 2013 twee bloemlezingen poëzie voor jongeren bij De Eenhoorn. De ontmoeting met Jane Davis in 2012 was bijzonder inspirerend en hun contacten blijven het Lezerscollectief en The Reader voeden. 'Sterke teksten maken ook sterke mensen. Het is bijzonder om te zien hoe deelnemers aan een leessessie groeien in zelfvertrouwen, gesterkt door personages uit een verhaal. Alsof het eigen buddy's zijn.'

SILVIE VANOOSTHUYZE werkt als lerarenopleider secundair onderwijs aan de hogeschool Odisee, campus Brussel. Sinds 2014 begeleidt ze daar ook een leesgroep met 18-20-jarigen. Haar eerste stappen in de boeiende wereld van *Samen Lezen zette ze samen met kinderen uit de Bijzondere Jeugdzorg* (Sporen vzw, Leuven). Tegenwoordig werkt ze binnen het Lezerscollectief Vlaanderen ook als opleider van leesbegeleiders. Silvie vindt het hartverwarmend om keer op keer te mogen ervaren hoe een literaire tekst mensen verbindt, tot rust doet komen in deze jachtige wereld. Of het nu gaat om ervaren of niet-ervaren, oudere of jongere, gepassioneerde veel- of aarzelende niet-graag lezers.

CAROLINE VERBRUGGEN is gepensioneerde leerkracht. In de basisschool werkte ze enkele jaren als leesjuf (laureaat beste leesjuf in 2007), volgde de cursus ‘kinderboekenwerker’ aan de bibliotheekschool in Gent. Later ging ze aan de slag als zorgjuf met het accent op lezen in vijfde en zesde leerjaar. Na de opleiding bij The Reader paste ze die methode toe in de klas, met verrassend effect. Als jarenlange coördinator van de Kinder- en Jeugdjury Vlaanderen in de bibliotheek van Gent, nominatielezer en nu selectielezer voor KJV, blijft de voeling met de actuele jeugdliteratuur sterk aanwezig. Zowel bij *Samen Lezen* met volwassenen in het OCMW dienstencentrum De Knoop te Gent en *Samen Lezen* met kinderen in de Sint-Paulusschool in Gent zijn elke keer weer fijne momenten van genieten van tekst en gedicht.

MARINA WATERSCHOOT is leerkracht in het basisonderwijs. Ze heeft het geluk gehad om in de lerarenopleiding een aantal docenten te ontmoeten die haar de liefde voor jeugdliteratuur meegaven. Nadien volgde ze de cursus ‘Kinderboekenwerker’ aan de bibliotheekschool in Gent. Op haar beurt wil zij haar passie voor lezen graag doorgeven aan zoveel mogelijk kinderen. Ze organiseert een samenleesgroep tussen de middag voor kinderen van het vijfde en zesde leerjaar. *Samen Lezen* is voor haar telkens een bijzondere ervaring. Ze wordt steeds aangenaam verrast door de associaties, gedachten en redeneringen die bij kinderen naar boven komen bij de teksten en gedichten. De grote diversiteit in de groep is echt een meerwaarde. De leessesies zijn voor veel kinderen gezellige, aangename ontmoetingen.

Ze vindt het fijn om kinderen dikwijls op een hele andere manier te leren kennen door de niet–alledaagse gesprekken die je in zo een kleine groep hebt.